

President català, president sediciós: 100 anys de l'acusació contra Puig i Cadafalch

El president de la Mancomunitat, conjuntament amb Francesc Cambó i Joan Ventosa i Calvell, van ser denunciats el 1919 al Tribunal Suprem de rebel·lió, d'haver compromès la pau i independència de l'Estat espanyol, de desordre públic i de sedició

Josep Puig i Cadafalch, militant de la Lliga Regionalista i segon president de la Mancomunitat de Catalunya (1917-23). | Pau Audouard/Wikipedia

Els problemes entre els presidents de la Generalitat de Catalunya i la justícia espanyola malauradament no són nous. **La majoria de polítics catalans que han ocupat el càrrec de president han tingut algun problema, o han patit algun litigi, amb el poder judicial espanyol.** De manera resumida només recordar els casos de Lluís Companys, condemnat per els fets d'octubre de 1934 i posteriorment a mort i afusellat per un tribunal militar franquista el 15 d'octubre de 1940. Els casos dels presidents Irla i Tarradellas, tots dos presidents a l'exili i tots dos perseguits pel tribunal de responsabilitats polítiques franquista per la seva actuació durant els anys de república i guerra. El cas del president Pujol, jutjat i condemnat a pena de presó per la seva activitat política en contra el règim durant els coneguts Fets del Palau de la música catalana el 1960. Més recentment el cas del president Mas, condemnat pel Tribunal de Comptes i inhabilitat durant dos anys per haver convocat la consulta del 9 de novembre. I en darrer lloc, els casos del president Puigdemont, així com el seu govern, perseguït i exiliat pel referèndum de l'1 d'octubre de 2017; i finalment el president Torra jutjat per haver desobeït la Junta Electoral

Central per no haver despenjat el llaç groc del Palau de la Generalitat durant la campanya electoral de 28 d'abril de 2019.

El que potser no és tan conegut és que un antecessor de tots ells, l'arquitecte i polític vinculat al partit catalanista i conservador de la Lliga Regionalista, Josep Puig i Cadafalch, conjuntament amb altres dos figures destacades del partit com eren el seu màxim responsable Francesc Cambó i una persona de la seva confiança com Joan Ventosa i Calvell, **van ser denunciats davant el Tribunal Suprem a principis de 1919 sota l'acusació de rebel·lió**, d'haver compromès la pau i independència de l'Estat espanyol, de desordre públic i de sedició.

La denúncia va ser presentada a la sala del criminal del Tribunal Suprem el 26 de gener de 1919 per **Jaime Bordas Figueras, veí de Barcelona i president de la Liga Patriótica Española**, sota l'argumentació que els esmentats polítics havien presentat i defensat davant el Congrés dels Diputats el projecte d'Estatut d'Autonomia per Catalunya. La Liga Patriótica Española era una organització ultranacionalista espanyola que havia nascut com a conseqüència de la campanya que s'havia iniciat durant el 1918 per part de la Lliga Regionalista i sectors vinculats al republicanisme en què es demanava un Estatut d'Autonomia per Catalunya. Davant d'aquesta campanya, aquella organització va decidir actuar en molts moments de manera violenta al carrer i utilitzar els tribunals per denunciar als màxims representants polítics del país.

El projecte d'Estatut de 1918 cal contextualitzar-lo dins dels darrers anys del període històric conegut dins la historiografia espanyola com el de **la Restauració**, el qual, entre d'altres trets, **es va caracteritzar pel pacte entre els partits monàrquics de l'època -el moderat i el liberal- per alternar-se en el poder**. La crisi d'aquell sistema, conjuntament amb la frustració catalana per la manca de traspassos vinculats a la Mancomunitat de Catalunya, sumat al context del final de la Gran Guerra (1914-1918) que havia donat esperances a diversos territoris europeus de concretar les seves aspiracions d'assolir la independència, van ser elements que van justificar les campanyes catalanes en demanda de l'autonomia.

El text va ser aprovat pel ple del Comitè mixt Mancomunitat-Partits polítics el 25 de novembre de 1918, i el 29 era assumit pels parlamentaris catalans a Madrid i presentat al president del govern espanyol, Manuel García Prieto. **Josep Puig i Cadafalch va ressaltar l'esforç de consens entre institucions catalanes, mentre Cambó començava la difusió a Madrid presentant-lo com "la solució autonomista del problema català"**. El projecte estatutari català es portaria a les Corts espanyoles de la mà de la Lliga Regionalista. Tot i la voluntat de defensar el projecte per part dels diputats regionalistes, **els partits espanyols van mostrar una forta oposició a la proposta autonomista**. Davant les negatives del legislatiu, els diputats catalans en bloc van abandonar el Congrés el 12 de desembre de 1918. Aquest fet va acabar radicalitzant les posicions tant a Barcelona com a Madrid.

Els dies 24 i 25 de gener de 1919 es va celebrar una nova reunió de l'assemblea de la Mancomunitat que va permetre d'aprovar definitivament el projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya enmig d'un ambient d'agitació nacionalista tan al Principat com a Espanya. Aplegats els representants dels municipis de Catalunya en assemblea, el dia 26 van ratificar per unanimitat l'Estatut d'Autonomia. Amb tot, tal com afirmà Rovira i Virgili, **la voluntat del poble català no pogué vèncer la resistència del Govern de Madrid i dels partits del règim**.

La presentació del projecte d'Estatut provocà l'aparició d'un important moviment antiautonomista dirigit inicialment per les diputacions provincials castelleses. La vehement reacció espanyolista es va manifestar primer a la premsa, després als carrers i finalment al Congrés dels Diputats. **Alguns diaris de Madrid van escalfar l'ambient acusant al catalanisme polític de ser un simple muntatge d'uns polítics sense escrúpols i d'uns fabricants interessats**. Es considerava la petició d'autonomia un pas previ per assolir la separació. Les pressions van fins i tot arribar a través d'una manifestació convocada a Madrid i organitzada per les diputacions

provincials castellaneres i nombroses entitats econòmiques i culturals de la capital que aplegaria unes 100.000 persones en defensa de la unitat d'Espanya i contra l'Estatut català.

Exposició sobre el centenari de la Mancomunitat de Catalunya, el 2014. Foto: Martí Artalejo.

Fou en aquell context on cal ubicar la denúncia contra els polítics lligaires i el president de la Mancomunitat. **L'esmentada acusació bàsicament es recolzava en cinc arguments:**

En primer lloc s'acusava a Cambó, Ventosa i Calvell i Puig i Cadafalch de posar-se d'acord amb l'objectiu de **simular un plebiscit** a tota Catalunya per aprovar el projecte d'Estatut d'Autonomia.

En segon lloc eren acusats d'**haver fet xantatge als municipis** que van participar en la consulta a través de la Caixa de Crèdit Comunal, ens vinculat a la Mancomunitat que servia per donar crèdit als municipis que ho necessitaven. Segons els demandants es va utilitzar la Mancomunitat i la Caixa de Crèdit per oferir préstecs als municipis que donessin el seu suport a l'Estatut. Segons el seu criteri, això explicava el perquè el projecte d'Estatut encarregat per la Mancomunitat fou votat favorablement per 1.046 dels 1.072 municipis catalans. Els municipis adherits al projecte autonomista representava el 99% de la població.

En tercer lloc, acusaven als polítics catalans, i concretament a Ventosa i Calvell, de **viatjar a França amb l'objectiu de reunir-se amb els presidents francès i nord-americà** amb la finalitat d'aconseguir el seu suport davant les reivindicacions d'autonomia catalanes. Aquesta acció cal contextualitzar-la en el final de la Gran Guerra, moment on estaven molt vigents les propostes del president dels Estats Units en relació amb els 14 punts que va proposar per resoldre el problema europeus, un dels quals es recolzava en el dret a l'autodeterminació de tots els pobles, per a bastir els fonaments d'una Europa en pau i superar la tragèdia de la Guerra Mundial. Tot i aquell intent, la trobada mai es materialitzaria gràcies en bona part a què la diplomàcia espanyola pressionà per impedir aquella reunió.

En quart lloc, els polítics catalans eren **acusats d'haver convocat tots els municipis de Catalunya a un plebiscit** el 26 de gener de 1919 a l'actual Palau de la Generalitat.

Efectivament, es convocaren tots els alcaldes i secretaris municipals, els quals aprovaren el text estatutari i, segons el criteri de l'acusació, aquesta consulta es va fer sense haver rebut el vistiplau dels veïns dels respectius municipis.

I finalment, en cinquè lloc, els acusaven del fet que mentre això passava, **els polítics catalans s'havien infiltrat a les masses populars**, les quals havien sortit a protestar al carrer amb càntics, crits subversius, aldarulls, amb propaganda escrita menyspreant el poder i a la pàtria espanyola.

Segons els querellants tot plegat podia constituir un delictes de rebel·lió en grau de temptativa, d'haver compromès la pau i la independència de l'Estat també en grau de temptativa de desordre públic consumat, i de sedició de grau de temptativa.

Tot i els esforços per aconseguir que les acusacions derivessin en un judici i en una dura condemna, **finalment el 6 de març de 1919 la seva demanda no va ser admesa i per tant va ser arxivada**. Tal com van defensar la fiscalia i el jutge instructor, la denúncia no podia ser admesa atès que no hi havia delictes en la seva actuació, doncs els seus propòsits no s'havien realitzat fora de les vies legals. Tot i això el jutjat instructor no es va abstenir de deixar per escrit que: *"No da lugar a proceder porque en cualquiera que sea el concepto que en el orden moral o político puedan merecer, los hechos en la medida concretamente consignados, no remiten por sí solos carácter de delito"*.

Més de cent anys després, aquell fet puntual té paral·lelismes amb l'actualitat. **Qualsevol intent d'aconseguir una autonomia per a Catalunya ha topat amb el nacionalisme espanyol més intransigent**. Aquest ha utilitzat totes les vies possibles per impedir aquell objectiu, ja fos la política, la judicial o fins i tot la de la força. Tal com afirma l'historiador Borja de Riquer (2019), des de llavors les actituds de refús de tot canvi polític s'han canalitzat sobretot a través d'una vehement oposició al procés sobiranista català. **Com sempre, els immobilitistes parteixen d'una anàlisi esbiaixada del que passa a Catalunya i consideren que tot és fruit de la conspiració d'una minoria separatista** i no pas d'un ampli moviment ciutadà. Per això, la seva resposta és exclusivament repressiva: empresonant els dirigents, el moviment quedarà liquidat, es palesarà que el sobiranisme era un vernís i ressorgirà l'autèntica Catalunya espanyola. Aquesta actitud miop i intransigent es manifesta clarament en el boicot a qualsevol tipus de diàleg i en el fet de delegar la repressió política en l'administració de justícia. La manca de diàleg que es va començar a concretar en aquell 1919 malauradament quan ens apropem al 2020 segueix igual. No hi ha hagut cap mena d'evolució pel que fa les actituds de certs sectors de la societat i especialment de la política espanyola, els quals segueixen repetint el mateix *modus operandi* que el que va desenvolupar durant aquells anys de 1918 i 1919.

Les Quatre Columnes de Puig i Cadafalch, a Montjuïc Foto: Adrià Costa

Bibliografia

- BALCELLS, A.; PUJOL, E.; SABATER, J., *La Mancomunitat de Catalunya i l'autonomia*. Proa, Barcelona: 1996.
- BALCELLS, A., *El projecte d'autonomia de la Mancomunitat de Catalunya del 1919 i el seu context històric*, Barcelona, Parlament de Catalunya, 2010.
- BALCELLS, A., «Puig i Cadafalch a la presidència de la Mancomunitat. Els aspectes més polítics», a *Puig i Cadafalch i la Catalunya contemporània*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2003.
- CAMBÓ, F., *Memòries, 1876-1936*. Alpha, Barcelona: 1981.
- MARTÍNEZ FIOL, D., *Els voluntaris catalans a la Gran Guerra, 1914-1918*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.
- RIQUER, B., *Alfonso XIII y Cambó*, (RBA), Barcelona, 2013.
- RIQUER, B., "Aturar el temps", a *La Vanguardia*, 20 de febrer de 2019.